

Робоча програма навчальної дисципліни Новітня історія православ'я в Україні складена відповідно до освітньо-професійної програми «Богослов'я», спеціальності 041 Богослов'я, другого (магістерського) рівня вищої освіти, затвердженої Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (Протокол № 5 від «25» березня 2024 р.).

Розробник: **Лагодич Микола Миколайович**, кандидат історичних наук, кандидат богословських наук, доцент кафедри філософії та культурології

Викладач: **Лагодич Микола Миколайович**, кандидат історичних наук, кандидат богословських наук, доцент кафедри філософії та культурології

Погоджено з гарантом ОП і затверджено на засіданні кафедри філософії та культурології

Протокол № 1 від «12» серпня 2024 року

Завідувач кафедри філософії та культурології

(підпис)

Ольга РУПТАШ

Схвалено методичною радою філологічного факультету

Протокол № 1 від «12» серпня 2024 року

Голова методичної ради філологічного факультету

(підпис)

Алла АНТОФІЙЧУК

1. МЕТА ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Висвітлити факти, що характеризують життя Православної Церкви в Україні в новітній період, використавши весь доступний історичний матеріал, критично його опрацювати, встановивши справжнє, автентичне, відкинувши фальсифіковане й зазначивши сумнівне, і викласти весь отриманий і критично перевірений матеріал з дотриманням відповідних правил, розглянути еволюцію релігійних поглядів населення та визначити фактори, які вплинули на цей процес; дослідити основні етапи боротьби православних українців за автокефальний статус Православної Церкви України .

Короткий опис навчальної дисципліни:

Мета: подати розуміння основних подій з історії Православної Церкви в Україні нової і новітньої доби, потребу її вивчення, розвиток церковної історіографії, огляди документальних джерел.

Завдання: в межах курсу студенти повинні опанувати знання про період історичного буття Православної Церкви на українських землях радянського періоду (1917-1990), короткі огляди історії православних осередків української діаспори впродовж ХХ століття та постанови Помісної Православної Церкви в Україні.

Пререквізити.

Цей навчальний курс розрахований на студентів, які вже мають базові знання з історії України та Української Православної Церкви за період до початку ХІХ століття.

2. Результати навчання

Відповідно до ОПШ «Богослов'я» (редакції 2024 р.) програмні результати навчання після засвоєння дисципліни такі:

ПР 4. Установлювати та співвідносити причинно-наслідковий зв'язок між актуальними питаннями морального богослов'я та сучасною духовно-етичною ситуацією в світі й Україні.

ПР 5. Аналізувати і оцінювати основні етапи становлення богословської традиції християнства в контексті історичних, ідейно-світоглядних, соціальних та культурних детермінант.

ПР 6. Узагальнювати причини, передумови та сучасні тенденції розвитку Православ'я в Україні в новітню добу.

ПР 11. Приймати рішення у складних і непередбачуваних умовах душпастирської практики, що потребує комплексних знань в царині літургії, історичного, практичного та морального богослов'я, місіології.

ПР 16. Проводжувати професійну діяльність в релігійних чи державних інституціях застосовуючи конкретні знання щодо особливостей буття релігії в суспільстві.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент має набути таких **компетентностей:**

Знати:

- основні богословських концепцій та колізій історії Церкви й методів їх осмислення у навчанні чи викладанні та/або іншій професійній діяльності;
- основні етапи історії інституційного оформлення Помісної Православної Церкви на теренах сучасної України в ХХ ст.;
- історичні факти з нової та новітньої історії УПЦ для подальшого зрозумілого і недвозначного донесення власних обґрунтованих висновків, а також знань та пояснень, до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються;
- канонічно-богословські засади утворення нових помісних Церков та узагальнення цих знань на індивідуальному або суспільному рівні з урахуванням соціальних і етичних питань;
- особливості буття Православ'я в Радянській Україні: від атеїзації та секуляризації;
- про ставлення Православних Церков України (УПЦ, УПЦ КП та УАПЦ) до військового конфлікту на Сході України;

- основні відомості пов'язані з постановням ПЦУ та здобуттям нею Томосу щодо автокефалії;
- основні відомості про сучасну богословську освіту в Україні: мережа закладів та перспективи розвитку.

Вміти:

- установлювати зв'язок і порівнювати результати досліджень різних богословсько-історичних традицій та шкіл, що до інституційного оформлення нових помісних Церков та ПЦУ зокрема;
- володіти і застосовувати різні загальні та спеціальні методи дослідження історії УПЦ в новий та новітній час;
- приймати рішення у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування
- оцінити передбачуваний та непередбачуваний контекст чи ситуацію і продемонструвати вміння і застосування богословського аналізу та осмислення для вирішення проблемного питання;
- проектувати, планувати і проводити історико-богословські дослідження та здійснювати їх інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення.

Перелік мінімуму знань, умінь, навичок, необхідних для подальшої практичної діяльності, що повинні отримати студенти в результаті вивчення дисципліни **«Новітня історія Православ'я в Україні»**:

- Здатність до критичного розуміння сучасної історико-богословської проблематики та методів її осмислення у навчанні та/або професійній діяльності та на межі предметних галузей;
- Здатність застосовувати широке знання і глибоке розуміння богословських питань у міждисциплінарних дослідженнях;
- Здатність до самостійного та автономного навчання упродовж життя;
- Установлювати та співвідносити причинно-наслідковий зв'язок між різними історичними та богословськими моделями, системами, традиціями;
- Аналізувати і оцінювати основні етапи становлення богословської традиції християнства в контексті історичних, ідейно-світоглядних, соціальних та культурних детермінант;
- Узагальнювати причини, передумови та сучасні тенденції розвитку Православ'я в Україні в новітню добу;
- Приймати рішення у складних і непередбачуваних умовах душпастирської практики, що потребує комплексних знань в царині літургіки, історичного, практичного та морального богослов'я, місіології;
- Проводжувати професійну діяльність в релігійних чи державних інституціях застосовуючи конкретні знання щодо особливостей буття релігії в суспільстві;
- Вміння розрізняти першорядні й другорядні богословські питання у контексті міжконфесійного та міжпредметного діалогу;
- Здатність усвідомлювати та критично оцінювати свою національно-культурну спадщину, її цінності та контекст з точки зору богословської традиції.

3. Опис навчальної дисципліни
3.1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

Навчальна дисципліна «Новітня історія Православ'я в Україні»											
Форма навчання	Рік	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	Лекції	Практичні	Семінарські	Лабораторні	СРС	Індивідуальна робота	
Денна	1	2	6	180	30	-	30	-	120		екзамен
Заочна	немає										

3.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі						
		л	с	лаб	інд	с.р.		л	с	лаб	інд	с.р.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13		
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 1.													
ТЕМА 1. ПОЛІТИЧНІ ЗМІНИ В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ І ПОЧАТОК УКРАЇНСЬКОГО АВТОКЕФАЛЬНОГО ЦЕРКОВНОГО РУХУ В ДОБУ НАЦІОНАЛЬНО- ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ (1917- 1921).	18	4	4				10							
ТЕМА 2. І ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОСЛАВНИЙ ЦЕРКОВНИЙ СОБОР УАПЦ 14-30 ЖОВТНЯ 1921 р.	18	4	4				10							
ТЕМА 3. ЦЕРКОВНО- ДЕРЖАВНІ ВІДНОСИНИ В УРСР	14	2	2				10							

МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД. СОБОРНА ДІЯЛЬНІСТЬ УАПЦ У 1920-1930 РР. «НАДЗВИЧАЙНІ» СОБОРИ 1930 Р. УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА (1930-1938).												
ТЕМА 4. ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ПІД ПОЛЬЩЕЮ (1918-1939).	19	2	2			15						
ТЕМА 5. УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1939-1945).	23	4	4			15						
Разом за ЗМ 1	92	16	16			60						
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 2.											
ТЕМА 6. ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА В УКРАЇНІ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1945-1990). УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА ЗА КОРДОНОМ. ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ЦЕРКОВНОГО ЖИТТЯ НА ЕМІГРАЦІЇ У США, КАНАДІ І ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ (1945-1990).	32	6	6			20						
ТЕМА 7. ТРЕТЄ ВІДРОДЖЕННЯ УАПЦ (1990-1992).	28	4	4			20						
ТЕМА 8. ОБ'ЄДНАВЧІ ПРОЦЕСИ УКРАЇНСЬКОГО	28	4	4			20						

ПРАВОСЛАВ'Я ТА ПРОСТАННЯ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ УКРАЇНИ (1992-2019).												
Разом за ЗМ 2	88	14	14			60						
Усього годин	180	30	30			120						

3.3 ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНИХ ТА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1

ПОЛІТИЧНІ ЗМІНИ В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ І ПОЧАТОК УКРАЇНСЬКОГО АВТОКЕФАЛЬНОГО ЦЕРКОВНОГО РУХУ В ДОБУ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ (1917-1921)

Лекція – 4 год

Семінарське заняття – 4 год

Питання для вивчення:

Єпархіальні з'їзди в Україні 1917 р.

Утворення І-ої Всеукраїнської Православної Церковної Ради у 1917 р.

Підготовка до скликання Всеукр. Православного Церковного Собору.

Всеукраїнський Православний Церковний Собор 1918 р. І сесія Собору. Вибори

Митрополита Київського і Галицького в травні 1918 р. II сесія Собору та її постанови. III сесія Собору.

Декларація про автокефалію О.Г. Лотоцького.

Закон Директорії УНР про автокефалію 1 січня 1919 р.

Заходи уряду УНР щодо канонічного визнання автокефалії Української Православної Церкви.

Перші українські православні парафії.

Заснування II-ої ВПЦР і проголошення нею автокефалії Української Церкви.

II Всеукраїнська Православна Церковна Рада та її змагання за канонічний єпископат для УАПЦ (1919-1921).

Полтавський архієпископ Парфеній (Левицький) і його співпраця з ВПЦР.

Діяльність II ВПЦР щодо скликання Всеукраїнського Православного Церковного Собору (1920-1921).

Переговори з тихонівським єпископатом. Призначення в Україну патріаршого екзарха митрополита Михаїла (Єрмакова).

Тема 2.

I ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОСЛАВНИЙ ЦЕРКОВНИЙ СОБОР УАПЦ 14-30 ЖОВТНЯ 1921 р.

Лекція – 4 год

Семінарське заняття – 4 год

Питання для вивчення:

Обрання заступника митрополита УАПЦ. Соборна постанова про архієрейські свячення.

Ідеологічні засади УАПЦ. Т. зв. «Київські канони», встановлені Першим Всеукраїнським Собором УАПЦ 1921 р. Автокефалія, соборноправність, українізація..

Ставлення до УАПЦ з боку тихонівського єпископату та обновленців. Ставлення

митрополита Іларіона (Огієнка) до постанов і принципів I Всеукраїнського Православного Церковного Собору УАПЦ 1921 р.

Тема 3.

ЦЕРКОВНО-ДЕРЖАВНІ ВІДНОСИНИ В УРСР МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД. СОБОРНА ДІЯЛЬНІСТЬ УАПЦ У 1920-1930 РР. «НАДЗВИЧАЙНІ» СОБОРИ 1930 Р. УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА (1930-1938).

Лекція – 2 год

Семінарське заняття – 2 год

Питання для вивчення:

Засади антирелігійної політики в УРСР. Ставлення радянської влади до УАПЦ. Внутрішньоцерковні протиріччя в середовищі УАПЦ. «Діяльно Христова Церква» (1925-1927).

II Всеукраїнський Православний Церковний Собор УАПЦ 17-30 жовтня 1927 р.

Усунення митрополита Василя Липківського від управління УАПЦ. Обрання нового митрополита Миколи Борецького.

Стан церковного життя після II Всеукраїнського Православного Церковного Собору УАПЦ 17-30 жовтня 1927 р. Митрополит Микола Борецький (1927-1930). Гоніння на УАПЦ з боку більшовицького режиму.

Перший «надзвичайний» Церковний Собор (28-29 січня 1930). «Самоліквідація» УАПЦ.

Процес т. зв. «Спілки визволення України». II «надзвичайний» Церковний Собор УАПЦ (8-12 грудня 1930). Митрополит Київський УАПЦ Іван Павловський (1930-1936) (2 години).

Ліквідація церковного життя в УРСР напередодні II Світової війни. Репресії проти УАПЦ.

Останні роки життя митрополита Василя Липківського (1927-1937). Листи за кордон 1933-1937 рр., інформованість про УАПЦ. Остаточна ліквідація УАПЦ і церковно-історичне значення УАПЦ формації 1921 року

Тема 4

ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ПІД ПОЛЬЩЕЮ (1918-1939).

Обставини відродження Української Православної

Лекція – 2 год

Семінарське заняття – 2 год

Питання для вивчення:

Церкви на українських землях в II Речі Посполитій. Українське братство Святого Спаса. Почаївський з'їзд 1921 р. і його резолюції.

Організація церковного управління Православною Церквою в Польщі. Український церковний з'їзд у Луцьку 1927 р. Єпископ Полікарп (Сікорський). Подальша українізація, переклад богослужбової літератури українською мовою, видавнича діяльність.

Нищівний наступ польського католицизму на Православну Церкву в українських землях (1937-1938). Мучеництво Православних українців Холмщини та Підляшшя.

Тема 5.

УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1939-1945).

Лекція – 4 год

Семінарське заняття – 4 год

Питання для вивчення:

Діяльність митрополита Миколая (Ярушевича). Переслідування радянською владою духовенства.

Український церковний рух в Генеральній Губернії (1939-1941).

Висвята в Генеральній Губернії української Православної ієрархії.

Архієпископ Холмський і Підляшський Іларіон (Огієнко) та його заходи щодо українізації церковного життя.

Початок розколу в Православній Церкві на «Визволених землях».

Висвята в Пінську українських єпископів 8-10 лютого 1942 р.

Початок боротьби між Автономною і Автокефальною Церквами.

Вороже ставлення німецької влади до УАПЦ.

Московська Патріархія проти митрополита Полікарпа (Сікорського)

Висвячення українських єпископів в Києві Собором єпископів УАПЦ 10-17 травня 1942 р.

Постанови Собору.

Вбивство 7 травня 1943 р. митрополита Олексія (Громадського). Німецький терор на Волині. «Визволення» України.

Тема 6.

ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА В УКРАЇНІ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1945-1990).

УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА ЗА КОРДОНОМ. ОРГАНІЗАЦІЯ

УКРАЇНСЬКОГО ЦЕРКОВНОГО ЖИТТЯ НА ЕМІГРАЦІЇ У США, КАНАДІ І ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ (1945-1990).

Лекція – 6 год

Семінарське заняття – 6 год

Питання для вивчення:

Московському Патріархові. Львівський Собор 1946 р. Створення Українського екзархату. Митрополит Київський і Галицький Філарет (Денисенко) і стан Православної Церкви у період його керування Українським екзархатом (1960-1980-ті рр.).

УАПЦ в повоєнній Німеччині (1945-1953). УАПЦ (Соборноправна). Митрополит Никанор (Абрамович).

УПЦ в США. Митрополит Мстислав (Скрипник). Об'єднання Православних у Західній Європі, в Австралії та Новій Зеландії. УАПЦ в Південній Америці.

Українська Греко-Православна Церква в Канаді. Церковно-освітня діяльність митрополита Іларіона (Огієнка). Євхаристійне єднання УГПЦ із Вселенським Константинопольським Патріархом 1990 р.

Тема 7.

ТРЕТЄ ВІДРОДЖЕННЯ УАПЦ (1990-1992).

Лекція – 4 год

Семінарське заняття – 4 год

Питання для вивчення:

Діяльність Ініціативного комітету по відродженню УАПЦ.

Висвята ієрархії УАПЦ.

Наступ уніатів на Православні парафії в Галичині.

Проголошення Київського Патріархату.

Перший Патріарх Київський і всієї України Мстислав, приїзд його до Києва та інтронізація в Соборі Святої Софії.

Переєменування Українського екзархату на Українську Православну Церкву у 1990 р.

Праця митрополита Київського і Галицького Філарета над розширенням автономії УПЦ в нових політичних умовах.

Дарування самостійності і незалежності в управлінні Українській Православній Церкві Патріархом Московським Олексієм II в жовтні 1990 р.

Повна нівеляція Архиерейським Собором РПЦ статутних положень УПЦ і рішення Помісного Собору. Антикано́нічні рішення Московського Собору. Апеляція митрополита Філарета. Призначення і приїзд в Україну митрополита Володимира (Сабодана).

Тема 8.

ОБ'ЄДНАВЧІ ПРОЦЕСИ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОСЛАВ'Я ТА ПРОСТАННЯ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ УКРАЇНИ (1992-2019).

Лекція – 4 год

Семінарське заняття – 4 год

Питання для вивчення:

Об'єднання УАПЦ та УПЦ в 1992 році та створення УПЦ-КП.

Розкол УПЦ КП та створення УАПЦ (н).

Патріарх Мстислав (Скрипник) – глава УПЦ-КП та УАПЦ (н).

Патріарх Київський і всієї України Руси Володимир (Романюк).

Патріарх Київський та всієї України УАПЦ Димитрій (Ярема).

Обрання Патріархом Київським і всієї Руси-України Філарета (Денисенка), його інтронізаційна промова.

Діяльність Предстоятелів УАПЦ митрополитів Мефодія та Макарія.

Проголошення ПЦУ. Обрання Предстоятелем ПЦУ митрополита Епіфанія.

Отримання Томосу про автокефалію Православної церкви України.

Розкол в ПЦУ та постання УПЦ КП (н).

3.4. Завдання для самостійної роботи

№ п/п	Теми	Завдання для самостійної роботи
1	ПОЛІТИЧНІ ЗМІНИ В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ І ПОЧАТОК УКРАЇНСЬКОГО АВТОКЕФАЛЬНОГО ЦЕРКОВНОГО РУХУ В ДОБУ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ (1917-1921)	<p>На ґрунті отриманих на лекції та семінарі знань провести компаративний аналіз статей про 1 Падіння монархії в Російській імперії. Єпархіальні з'їзди в Україні 1917 р.: Київський і Полтавський єпархіальні з'їзди 1917 р. Діяльність І-ої Всеукраїнської Православної Церковної Ради у 1917 р. Підготовка до скликання Всеукр. Православного Церковного Собору.</p> <p>2. Теза про автокефалію Української Православної Церкви в програмах політичних українських партій з поч. ХХ століття.</p> <p>3. Документи щодо автономного статусу Української православної Церкви.</p> <p>4. Декларація про автокефалію міністра сповідань О.Г. Лотоцького.</p> <p>5. Український церковно-визвольний рух 1917-1921 рр. і перші українські православні парафії.</p> <p>6. II ВПЦР і її змагання за канонічний єпископат для УАПЦ.</p>
2	I ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОСЛАВНИЙ ЦЕРКОВНИЙ СОБОР УАПЦ 14-30 ЖОВТНЯ 1921 р.	<p>1. Теза про автокефалію Української Православної Церкви в програмах політичних українських партій з поч. ХХ століття.</p> <p>2. Документи щодо автономного статусу Української православної Церкви.</p>

		<p>3. Декларація про автокефалію міністра сповідань О.Г. Лотоцького.</p> <p>4. Український церковно-визвольний рух 1917-1921 рр. і перші українські православні парафії.</p> <p>5. II ВПЦР і її змагання за канонічний єпископат для УАПЦ.</p>
3	ЦЕРКОВНО-ДЕРЖАВНІ ВІДНОСИНИ В УРСР МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД. СОБОРНА ДІЯЛЬНІСТЬ УАПЦ У 1920-1930 РР. «НАДЗВИЧАЙНІ» СОБОРИ 1930 Р. УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА (1930-1938).	<p>1. Запровадження в УРСР Закону про відокремлення церкви від держави і школи від церкви.</p> <p>2. Утиски Української Автокефальної Православної Церкви з боку ГПУ УРСР.</p> <p>3. Діяльність «Спілки воявоєничих безвірників» в УРСР.</p> <p>4. Репресії карних органів влади проти Православної Церкви в УРСР.</p>
4	ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ПІД ПОЛЬЩЕЮ (1918-1939)	<p>1. Організація церковного управління Православних осередків в міжвоєнній Польщі.</p> <p>2. Патріарший і Синодально-Канонічний Томос Вселенської Константинопольської Патріархії від 13 листопада 1924 р., його значення в історії Української Православної Церкви.</p> <p>3. Перекладова діяльність професора І.І. Огієнка у Варшавському університеті, переклад Святого Письма та богослужбових текстів українською мовою.</p> <p>4. Святкування 950-ліття Хрещення Руси-України в II Речі Посполитій.</p>
5	УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1939-1945).	<p>1. Обставини висвяти в Генеральній Губернії українських православних ієрархів.</p> <p>2. Архієпископ Полікарп (Сікорський) – Адміністратор Православної Церкви на «визволених землях України».</p> <p>3. Церковне життя в «Райхскомісаріаті України».</p> <p>3. Церковна політика радянського уряду у відновленій УРСР (1943-1945).</p> <p>4. Від'їзд українських православних ієрархів за кордон (1943-1945).</p>
6	ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА В УКРАЇНІ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1 9 4 5 - 1 9 9 0) . УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА ЗА КОРДОНОМ. ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ЦЕРКОВНОГО ЖИТТЯ НА ЕМІГРАЦІЇ У США, КАНАДІ І ЗАХІДНІЙ	<p>1. Львівський Собор 1946 р. та його постанови.</p> <p>2. Організація Українського екзархату в межах УРСР в др. пол. 1940-х рр..</p> <p>2. Церковна політика в СРСР в 1960-1980 рр.</p> <p>3. Митрополит Київський і Галицький Філарет (Денисенко) та його діяльність у 1966-1990 рр.</p>

	ЕВРОПІ (1945-1990).	
7	ТРЕТЄ ВІДРОДЖЕННЯ УАПЦ (1990-1992).	1.Соборна діяльність УАПЦ 1990-92 рр. 2.Відродження українських церковних святинь у 1990-92-х рр. 3.Церковно-видавнича діяльність УАЦП. 4.Духовно-навчальні заклади УАПЦ. 5. Митрополит Іоан Боднарчук та його діяльність. 6. Першосвятительська діяльність Мстилава Скрипника.
8	ОБ'ЄДНАВЧИ ПРОЦЕСИ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОСЛАВ'Я ТА ПРОСТАННЯ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ УКРАЇНИ (1992-2019).	1.Соборна діяльність УПЦ КП. 2. Заходи по канонізації українських святих Української Православної Церкви Київського Патріархату. 3. Доповідь Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета на Помісному Церковному Соборі з нагоди 2000-ліття Різдва Христового 9-10 січня 2001 р. 4.Перекладацько-видавнича діяльність Української Православної Церкви Київського Патріархату. 5.Духовно-навчальні заклади Української Православної Церкви Київського Патріархату. 6. Синодальні рішення що до апеляції українській ієрархів та надання Томосу.

3.5. ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ

(за власним вибором студента)

1. Канонічність і благодатність висвячення прот. Василя Липківського на митрополита УАПЦ в 1921 р.: історико-богословський аналіз проблеми.
2. Проголошення автокефалії Православної Церкви в Україні у ХХ столітті.
3. Церковно-історичні дослідження в Україні: досвід останніх десятиліть.
4. Православна Церква в Україні після падіння монархічного режиму в Російській імперії.
5. Звернення до Константинопольського патріархату українських церковних осередків впродовж ХХ століття.
6. Політичні репресії проти УАПЦ: причини і наслідки.
7. Подвиг віри в радянській атеїстичній державі.
8. Екзархи Московського патріархату в УРСР в міжвоєнний період.
9. Церковно-адміністративний устрій Західноукраїнського і Завхіднобілоруського екзархату Московського патріарха у 1939-1941 рр.
10. Причини і наслідки змін у антицерковній політиці радянського уряду в період Великої Вітчизняної війни.
11. Екзархи Московського патріархату в УРСР в післявоєнний період.
12. Церковно-видавнича діяльність української діаспори (окремі частини).
13. Діяльність митрополита Мстислава (Скрипника) по розбудові українського православного осередку в Саут Бавнд Бруці.
14. Церковне життя в Україні після розвалення СРСР.
15. Головні засади російської церковної політики в Україні у 1990-х рр.
26. Розбудова Української Православної Церкви Київського Патріархату у 1992-2018 рр.

4. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

МН1 – словесні методи (лекція, дискусія, бесіда, консультація тощо).

МН2 – практичні методи (практичні роботи).

МН3 – наочні методи (презентації результатів виконаних завдань, ілюстрації, відеоматеріали, тощо).

МН5 – робота з інформаційними ресурсами: з навчально-методичною, науковою, нормативною літературою та інтернет-ресурсами.

МН6 – комп'ютерні засоби навчання (онлайн курси – ресурси, web конференції, вебінари тощо).

МН7 – самостійна робота над індивідуальним завданням або за програмою навчальної дисципліни.

5. Система контролю та оцінювання

Система контролю під час поточного оцінювання: експрес-опитування; індивідуальне опитування; фронтальне опитування; захист індивідуального науково-дослідного завдання ІНДЗ; тестування; письмові роботи; есе, творча робота, проект, презентація. Механізм оцінювання результатів навчальної діяльності студентів оприєвнено в засадничих документах Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича – у «Положенні про контроль і систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти», «Положенні про апеляцію на результати підсумкового семестрового контролю знань студентів»

Формою підсумкового контролю є екзамен.

Засоби оцінювання:

Засобами оцінювання виступають:

стандартизовані тести;

реферати;

проекти (наскрізні проекти; індивідуальні та командні проекти; дослідницько-творчі та ін.);

есе;

створення інфографіки, інтелект-карти та словникової статті на задану тему;

презентація на задану тему;

доповідь на науковій конференції. усні відповіді. контрольні роботи;

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

навчальних досягнень здобувачів освіти з курсу

Поточне оцінювання

Курс «Новітня історія Православ'я в Україні» вивчається впродовж семестру та складається з двох теоретичних та одного підсумкових модулів.

Перший та другий теоретичний модуль оцінюється в 30 балів, відповідно впродовж м семестру студент може набрати максимально 60 балів (30+30). Окрім цього, студент може виконати індивідуальне науково-дослідницьке завдання, що оцінюється від 1 до 10 балів.

Підсумковий модуль оцінюється у 40 балів. Вони складається з двох форм роботи: теоретичної та практичної (тестові завдання). За умови успішної роботи у межах двох теоретичних модулів, виконання всіх форм роботи на підсумковому контролі, студент має можливість за результатами навчання з курсу «Новітня історія Православ'я в Україні» отримати 100 балів.

Підсумкова кількість балів після закінчення вивчення навчальної дисципліни переводиться в оцінку за національною системою та шкалою ECTS.

При виконанні запропонованих завдань до кожної теми (згідно навчальної програми) здобувач освіти може отримати кількість балів за тему відповідно до їх розподілу:

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ здобувачі освіти

<i>Поточне оцінювання та самостійна робота</i>								Іспит	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	40	100
6	6	5	6	7	10	10	10	балів	балів
60 балів									

Максимум балів, які здобувач освіти може отримати за окремий вид роботи, зокрема тієї, що винесена на самостійне опрацювання – 12 балів, сума яких (за коефіцієнтом) переводиться у відповідний бал кожної теми, що в загалом у ході поточного контролю складе 60 балів:

11-12 балів

Завдання виконано вчасно, його зміст вичерпно і глибоко розкриває тему дослідження з морального богослов'я та біоетики. Оформлення відповідає вимогам, розгляд теми перед аудиторією здійснюється за допомогою аргументованих висновків та інтеграції сучасних підходів. Студент має власну позицію з обговорюваних питань, здатен презентувати її, аргументуючи відповідно до наукових та морально-етичних норм, творчо підходить до виконання завдання.

9-10 балів

Завдання виконано вчасно, в його змісті детально розкривається тема з морального богослов'я та біоетики. Оформлення відповідає вимогам, студент володіє матеріалом і здатен чітко представити його під час презентації, хоча можливо без глибокого аналізу в усіх аспектах теми.

7-8 балів

Завдання виконано вчасно, в його змісті розкривається основна частина теми з морального богослов'я та біоетики, оформлення відповідає вимогам. Студент може доповісти про ключові моменти дослідження, але не здійснює глибокого аналізу або узагальнення матеріалу, не підводить чітких підсумків або висновків.

5-6 балів

Завдання виконано вчасно, але зміст є поверхневим, фрагментарно охоплює тему. Оформлення відповідає вимогам, але студент не проводить достатній аналіз джерел або теоретичних аспектів, не може узагальнити та систематизувати матеріал, має труднощі під час презентації дослідження.

3-4 бали

Завдання виконано вчасно, але матеріал є простим повторенням відомих джерел без аналітичної обробки. Студент на репродуктивному рівні відтворює матеріал з помилками і не здатен його грамотно презентувати перед аудиторією.

1-2 бали

Завдання виконано неповно, фрагментарно, часто з допомогою викладача. Практичні навички роботи майже не сформовані, більшість завдань не виконано, і студент не може навести аргументовану думку з обговорюваних питань морального богослов'я та біоетики.

Підсумковий контроль

Іспит проводиться в змішаній формі (усна відповідь + тестування):

Два теоретичних усних питання оцінюється по 12 балів максимум за кожне

Тестування здійснюється на платформі Moodle – 16 балів максимум

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Оцінка за курс є сумарною в межах 100 балів, які складаються з 60 балів поточного контролю та 40 балів підсумкового контролю.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою

Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим самостійним опрацюванням освітнього компоненту до перескладання

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання навчальної дисципліни.

Мінімальний пороговий рівень оцінки варто визначати за допомогою якісних критеріїв і трансформувати його в мінімальну позитивну оцінку використовуваної числової (рейтингової) шкали.

ЗАРАХУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Відповідно до «Положення про взаємодію формальної та неформальної освіти, визнання результатів навчання (здобутих шляхом неформальної та / або інформальної освіти, у системі формальної освіти) ЧНУ» https://drive.google.com/file/d/1O7Chn1UqlqjW_JjybxDr-syswxxHuGOn/view у процесі вивчення дисципліни здобувачу освіти може бути зараховано до 25% балів, отриманих за результатами неформальної та / або інформальної освіти з проблем, що відповідають тематиці курсу.

6. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ:

1. З'ясуйте в чому проявлялись змагання II ВПЦР за канонічний єпископат для УАПЦ.
2. З'ясуйте основні етапи підготовки Всеукраїнського Церковного Собору 1918 р.
3. З'ясуйте основні події I сесії Всеукраїнського Церковного Собору 1918 р.
4. З'ясуйте основні положення Декларації та Закону про автокефалію УПЦ.
5. З'ясуйте основні протиріччя між головою ВПЦР та митрополитом В. Липківським.
6. З'ясуйте стан Православної Церкви в Україні у період керування екзархатом митр. Філарета (Денисенка).
7. Дайте канонічну оцінку рішенням Львівського церковного собору 1946 р..
8. Дайте характеристику "Акту поєднання" від 8.X.1942р.
9. Дайте характеристику «Ініціативній групі по возз'єднанню УГКЦ із РПЦ».
10. Дайте характеристику діяльності бл.п. Патріарха УАПЦ Димитрія I (Яреми).
11. Дайте характеристику діяльності архієпископа Серафима (Ляде) на Варшавській кафедрі.
12. Дайте характеристику діяльності Варшавського Митрополита Юрія (Ярошевського).
13. Дайте характеристику діяльності митр. А. Шептицького у період II Світової війни.
14. Дайте характеристику зібранню духовенства УПЦ у Житомирі та Харкові (1992 р.).
15. Дайте характеристику Собору УПЦ 1-3.11.1991 р. та проаналізуйте його рішення.
16. Дайте характеристику стану українського екзархату (МП)в роки хрущовських гонінь на Церкву в СРСР.
17. Дайте характеристику Українському Церковному з'їзду у Луцьку 1927 р.

18. Дайте характеристику церковному руху в Генерал губернаторстві.
19. З'ясуйте відношення німецької влади "Акту поєднання" від 8 .10.1942 р.
20. З'ясуйте внутрішній стан УАПЦ після II ВПЦС.
21. З'ясуйте ідеологічні засади УАПЦ 1921 р.
22. З'ясуйте події пов'язані з процесом об'єднання православних українців у Західній Європі, Австрії та Новій Зеландії.
23. З'ясуйте роль братства Св. Спаса на українських землях під Польщею.
24. З'ясуйте стан УАПЦ у повоєнній Німеччині.
25. З'ясуйте стан УГКЦ та РПЦ на радянських теренах після II Світової війни.
26. З'ясуйте, в чому полягала праця митрополита Філарета (Денисенка) над розширенням автономії УПЦ в тогочасних політичних умовах.
27. Наведіть відомості про відкриття Всеукраїнського Церковного Собору 1921 р.
28. Наведіть відомості про останні роки життя митрополита В. Липківського.
29. Наведіть відомості про процес "СВУ" та його наслідки.
30. Наведіть та проаналізуйте відомості про вбивство митрополита Олексія (Громадського).
31. Наведіть та проаналізуйте основні заходи уряду УНР, щодо канонічного визначення автокефалії УПЦ.
32. Охарактеризуйте внутрішній стан УАПЦ за митрополита Мефодія (Кудрякова), як Предстоятеля УАПЦ.
33. Охарактеризуйте діяльність 2 та 3 сесії Всеукраїнського собору 1918 р.
34. Охарактеризуйте діяльність II ВПЦР у справі проголошення автокефалії УПЦ.
35. Охарактеризуйте діяльність архієпископа Полікарпа (Сікорського), як адміністратора Православної Церкви на "визволених-землях".
36. Охарактеризуйте діяльність ВПЦР, що до скликання Всеукраїнського Собору 1921 р.
37. Охарактеризуйте діяльність Всеукраїнського Православного Церковного Собору 1990 р.
38. Охарактеризуйте діяльність I "Надзвичайного" Церковного Собору УАПЦ.
39. Охарактеризуйте діяльність митрополита Київського Володимира (Сабодана).
40. Охарактеризуйте діяльність митрополита Николая (Ярушевич) теренах Західної України.
41. Охарактеризуйте діяльність Святішого Патріарха Володимира (Романюк).
42. Охарактеризуйте діяльність Святішого Патріарха Мстислава (Скрипника).
43. Охарактеризуйте діяльність Ювілейних Всеукраїнських Православних Церковних Соборів (УПЦ-КП) 2001 та 2008 років.
44. Охарактеризуйте Єпархіальні з'їзди 1917 р.
45. Охарактеризуйте постать Митрополита Полікарпа (Сікорського) та охарактеризуйте його відносини із РПЦ.
46. Охарактеризуйте процес створення Українського екзархату.
47. Охарактеризуйте ставлення Константинопольської патріархії до питання автокефалії УПЦ в 90-х роках.
48. Охарактеризуйте ставлення німецької влади до УАПЦ.
49. Охарактеризуйте ставлення радянської влади до УАПЦ.
50. Охарактеризуйте стан Православної Церкви на приєднаних до СРСР територіях Західної України.
51. Охарактеризуйте стан УПЦ у Західній Волині в 1939-1941р.
52. Охарактеризуйте сучасний стан ПЦУ.
53. Охарактеризуйте т.зв. "Київські Канони".
54. Перерахуйте та проаналізуйте причини скликання Львівського Церковного Собору (1946 р.)
55. Поясніть причини розколу в Православній Церкві на "Визволених землях".
56. Проаналізуйте Декрет митрополита Діонісія (Валеденського) від 24.12.1941 р.

57. Проаналізуйте діяльність II Всеукраїнського Православного Церковного Собору УАПЦ.
58. Проаналізуйте діяльність архієпископа УАПЦ Йосифа (Оксіюка).
59. Проаналізуйте діяльність Всеукраїнського Православного Об'єднаного Собору 25-26 червня 1992 р. та охарактеризуйте його постанови.
60. Проаналізуйте діяльність Всеукраїнського Православного Церковного Собору 20-22.X.1995 р.
61. Проаналізуйте діяльність Всеукраїнського Православного Церковного Собору 21-24.X. 1993 р.
62. Проаналізуйте діяльність II "Надзвичайного" церковного Собору УАПЦ.
63. Проаналізуйте діяльність протопресв. Гавриїла Костельника, у справі возз'єднання Галицьких Церков.
64. Проаналізуйте історичні віхи процесу проголошення автокефалії Польської Православної Церкви. Проаналізуйте наступ польського католицизму на Православну Церкву в українських землях (1932-1938).
65. Проаналізуйте об'єднавчі процеси серед православних українців у Канаді та США.
66. Проаналізуйте обрання Патріархом Київським і всієї Русі-України Філарета (Денисенка) та його інтронізаційну промову.
67. Проаналізуйте події пов'язані з висвятою у Генерал-губернаторстві української православної ієрархії.
68. Проаналізуйте постанови Київського Єпархіального Собору 1917 р.
69. Проаналізуйте початки відродження УПЦ на українських землях під Польщею.
70. Проаналізуйте причини висвяти українського єпископату в Києві 10-17.5.1942 р.
71. Проаналізуйте процес обрання митрополита Київського на Всеукраїнському Церковному Соборі 1921р.
72. Проаналізуйте процес розширення УАПЦ після I ВПЦС.
73. Проаналізуйте процес створення української "Автономної" та "Апостольської" Православних Церков наприкінці ХХ ст. - поч. ХХІ ст.
74. Проаналізуйте роботу собору єпископів у Почаєві 1 серпня 1941 р.
75. Проаналізуйте Соборну постанову про архієрейську висвяту в УАПЦ. (1921р.).
76. Проаналізуйте ставлення тихонівського єпископату та обновленців до УАПЦ.
77. Проаналізуйте Томос Вселенської Патріархії про автокефалію Православної Церкви в Польщі та з'ясуйте його значення для УПЦ.
78. Розкажіть про . відродження та освячення українського національних церковних святинь в кінці ХХ ст.
79. Розкажіть про акт євхаристичного єднання УГПЦ із Вселенським Патріархом.
80. Розкажіть про діяльність "Діяльно Христової Церкви" та українських «обновленців».
81. Розкажіть про діяльність архієрейських Соборів УПЦ від 20.04.1992 р. та 18-23.02 1997 р. та проаналізуйте їх постанови.
82. Розкажіть про заходи архієпископа Холмського і Підляського Іларіона (Огієнка) що до українізації церковного життя.
83. Розкажіть про заходи присвяченні відзначенню 1020 хрещення Русі-України.
84. Розкажіть про початок III відродження УАПЦ: створення комітету відродження УАПЦ, набуття ієрархії.
85. Розкажіть про процес утворення УАПЦ (нової), УАПЦ-канонічної та УАПЦ (оновленої).
86. Розкажіть про співпрацю Полтавського архієпископа Парфенія (Левицького) із ВПЦР.
87. Розкажіть про ставлення проф. І. Огієнка до постанов I Всеукраїнського Собору 1921 р.
88. Розкажіть про сучасні українські церковні структури православного коріння.
89. Розкажіть про утворення I ВПЦР та охарактеризуйте її діяльність.

7. Рекомендована література

Збірники документів і матеріалів, опубліковані джерела

1. Від католицизму до православ'я. 50 років з дня мученицької кончини протопресвітера Гавріїла Костельника. З листів і спогадів. – Львів: Світло Православ'я, 1998. – 20 с.
2. Всеукраїнський Православний Церковний Собор УАПЦ 5-6 червня 1990 р. Документи і матеріали / Упорядник І.М. Преловська // Апологет. Богословський збірник Львівської Духовної Академії УПЦ-КП. – Львів, 2007. – № 1-2 (12-13). – 125 с.
3. Грамота № 322 Московського патріарха Тихона (Белавіна) про надання автономії Церкві в Україні // Слово. – К., 1918. – № 26 від 31 жовтня. – С. 1.
4. Декларація Помісного собору Української Православної Церкви Київського Патріархату від 15 липня 2004 р. // Голос Православ'я. – К.: Вид. Української Православної Церкви Київського Патріархату, 2004. – № 15 (серпень). – С. 4.
5. Денисенко І. Уривки з минулого. Ч. 1: До 1948 року // Молода нація. – К.: «Смолоскип», 2005. – № 2. – С. 5-60.
6. Документ Архирейського Собору УПЦ КП 22 серпня 2000 р. [Про встановлення щорічного святкування в останню неділю травня відновлення Михайлівського Золотоверхого монастиря] // Православний вісник – К.: Вид. Української Православної Церкви Київського Патріархату, 2000. – № 7-8. – С. 14.
7. Доповідь Заступника Патріарха Київського Блаженішого Митрополита Київського Філарета (Собор Св. Софії, м. Київ, 21 жовтня 1993 р.) // Віра і Культура. – Вінніпег, 1990-1994. – Ч. 8. – С. 83-99.
8. Доповідь Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета на Помісному соборі з нагоди 2000-ліття Різдва Христового 9-10 січня 2001 р. – К., 2001. – 36 с.
9. Другий Всеукраїнський Православний Церковний Собор УАПЦ 17-30 жовтня 1927 р. Документи і матеріали. Серія «Джерела з історії Церкви в Україні», кн. 2 / Упорядн. С.І. Білокінь, І.М. Преловська, І.М. Старовойтенко. – К.: Оранта, 2007. – 698 с.
10. Епістолярна спадщина Івана Огієнка (1907-1968) / Упорядники: Ляхоцький В., Московченко Н., Преловська І. – К.: УДНДІАСД, 2001. Серія «Пам'ятки» – Т. 2. – 477 с.
11. Заява Вищої Церковної Ради УПЦ КП щодо урядових розпоряджень про повернення колишнього церковного майна. // Православний вісник. – К.: Вид. Української Православної Церкви Київського Патріархату. 2002. – № 3-4. – С. 15.
12. Іларіон, митрополит. Ідеологія української церкви. – Холм, 1944. – 56 с.
13. Іларіон (Огієнко) Слово істини. Архіпастирські послання за 1940-1944 рр. – Холм: Свята Данилова Гора, 1944. – 60 с.
14. Іларіон. Служити Народові – то служити Богові. (Богословська студія). – Вінніпег: «Наша Культура», 1965. – 119 с.
15. Львівський Церковний Собор. Документи й матеріали (1946-1981). – К.: Вид. Патріаршого Екзарха всієї України, Митрополита Київського і Галицького, 1984. – 216 с.
16. Мартирологія Українських Церков: В 4-х т. – Т. І. Українська православна церква. Документи, матеріали, християнський самвидав України. – Балтимор, Торонто: Українське Видавництво «Смолоскип» ім. В. Симоненка, 1987. – 1207 с.
17. Митрополит Євгеній (Болховітінов). Вибрані праці з історії Києва. / Упорядн. Т. Ананьева. – К.: Либідь. ІСА, 1995. – 483 с.
18. Митрополит Василь Липківський. Відродження Церкви в Україні. 1917-1930. – Торонто: Українське вид-во «Добра Книжка», 1959. – Вип. 160. – 335 с.
19. Митрополит Василь Липківський. Історія Української Православної Церкви. Розділ УІІ: Відродження Української Церкви. – Вінніпег: Вид. накладом фундації Івана Гришука, 1961. – 181 с.
20. Митрополит Василь Липківський. Проповіді на Апостольські Послання. – Чикаго: Вид. «Православний Українець», 1966. – 209 с.

21. Митрополит Василь Липківський. Листи (1933-1937). – Торонто: Вид. Українського Православного Братства ім. Митрополита Василя Липківського, З.Д.А., 1980. – 167 с.
22. Митрополит Василь Липківський. Проповіді на неділі й свята. Слово Христове до українського народу. – Торонто: Українське Православне Братство ім. Митрополита Василя Липківського, З.Д.А., 1988. – 609 с.
23. Перший Всеукраїнський Православний Церковний Собор УАПЦ 14-30 жовтня 1921 року: документи і матеріали / Упорядн.: Михайліченко Г., Пилявець Л., Преловська І. – Київ-Львів: «Жовква», 1999. – 560 с.
24. Репресована УАПЦ. Політичні репресії проти священників Української автокефальної православної церкви (1919-1938). За документами Галузевого Державного архіву Служби безпеки України // 3 архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ / Упорядники: І. Бухарева, С. Кокін, І. Преловська, Г. Смирнов. – К., 2005. – № 1 / 2 (24/25). – Ч. 1. – 344 с.
25. Репресована УАПЦ. Політичні репресії проти священників Української автокефальної православної церкви (1919-1938). За документами Галузевого Державного архіву Служби безпеки України // 3 архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ / Упорядники: І. Бухарева, С. Кокін, І. Преловська, Г. Смирнов. – К., 2006. – № 1 / 2 (26/27). – Ч. 2. – 335 с.
26. Послання Всеукраїнської Православної Церковної Ради до Його Блаженства Царгородського Патріарха Василя III з 13 лютого 1926 року. Матеріали для історії Української Автокефальної Православної Церкви – Мюнхен-Нюрнберг: Вид. Церковно-Історичної комісії, 1955 – 10 с.
27. Прохання до патріарха Царгородського благословити автокефальну українську церкву / ред. проф. І. Огієнка. – Тернів: Вид. «Українська Автокефальна Церква», 1921. – 10 с.
28. Різдво Христове та його онтологічне значення для людства. Доповідь Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета на Всеукраїнській міжнародній Асамблеї з нагоди 2000-ліття Різдва Христового «Заповідь нову даю вам: любіть один одного» 17-18 лютого 1998 р. – К.: Б.в., 1998. – 55 с.
29. Романюк Тарас. Патріарх Володимир, або спогади про батька. Документальний нарис. – К.: Видавничий центр «Просвіта», 2000. – 144 с.
30. Св. Патріарх Мстислав (Скрипник). Заповіт і моє благословення; Великодне Патріарше послання до преосвящених архиєпископів, всесесних пастирів та побожних братів і сестер – вірних Святої Української Автокефальної православної Церкви; Різдвяне привітання Патріарха Київського і всієї України Мстислава редакторам і читачам журналу «Народна творчість та етнографія» // Пам'ять століть. – К., 1998. – № 2. – С. 40-45.
31. Слово Святійшого Патріарха Київського і Всієї Руси-України Філарета перед учасниками міжнародної наукової конференції // Український церковно-визвольний рух... – К.: Вид. Комітету для відзн. 75-річчя УАПЦ, 1997. – С. 7-10.
32. Стеценко К. Літургія (на мішаний і народний хор). Релігійно-музичні твори Українських композиторів. – К.: Вид. накладом В.П.Ц.Р., 1922. – 31 с.
33. Теодорович Іван, Архієпископ УАПЦ в Америці й Канаді. Благодатність ієрерхії УАПЦ (Української Автокефальної Православної Церкви). – К: «Архангельський глас», 2010. – 200 с.
34. Указ Президента України "Про невідкладні заходи щодо остаточного подолання негативних наслідків тоталітарної політики колишнього Союзу РСР стосовно релігії та відновлення порушених прав церков та релігійних організацій" // Офіційний Вісник України. Щотижневий збірник актів законодавства. – К., 2002. – № 12 (5 квітня). – С. 28; // Православний вісник. – К.: Вид. Української Православної Церкви Київського Патріархату., 2002. – № 3- 4. – С. 15.
35. Чехівський В. За церкву, Христову громаду, проти царства тьми. – К.: Вид. В.П.Ц.Р., 1922. – 52 с.
36. Явдась М. Українська Автокефальна Православна Церква: Документи для історії Української Автокефальної Православної Церкви. – Мюнхен-Інгольштадт: Вид. Краєвої Ради У.А.П.Ц. у Федеральній Республіці Німеччині, 1956. – 228 с.

Багатотомні зібрання

1. Власовський І., проф. Нарис історії Української Православної Церкви: У 4 т., 5 кн. – К.: Вид. Української Православної Церкви Київського Патріархату, 1998. – Т. 3. – 360 с.
2. Власовський І., проф. Нарис історії Української Православної Церкви: У 4 т., 5 кн. – К.: Вид. Української Православної Церкви Київського Патріархату, 1998. – Т. 4. – Ч. 1. – 368 с.
3. Власовський І., проф. Нарис історії Української Православної Церкви: У 4 т., 5 кн. – К.: Вид. Української Православної Церкви Київського Патріархату, 1998. – Т. 4. – Ч. 2. – 368 с.
4. Іларіон (Огієнко) митрополит. Українська Церква. Нариси з історії Української Православної Церкви у 2-х т. / ред. прот. С. Ярмусь. – Вид. 2-е. – Вінніпег: Вид. Консисторії УГПЦ в Канаді, 1982. – 336с.
5. Історія Релігій в Україні. У 10 т. / ред. А. Колодний. – К.: Український центр духовної культури. 1996-1999. – Т. 3: Православ'я в Україні. – 560 с.
6. Лотоцький О. Сторінки минулого: В 3 т. Праці Українського Наукового Інституту. Серія мемуарів. – Варшава, 1932-1934.
7. Лотоцький О. Автокефалія: У 2 т. Праці Українського Наукового Інституту. Серія правнича. – Варшава, 1935. – Т. 1 Засади автокефалії. Репринтне видання. – К., 1999. – 206 с.; Т. 2 Нарис історії автокефальних церков. Репринтне видання. – К., 1999. – 559 с.
8. Мулик-Луцик Ю. Історія Української Греко-Православної Церкви в Канаді У 6 т. – Вінніпег: “Екклесія”, 1984.
9. Нестуля О. Доля церковної старовини в Україні (1917-1941 рр.): В 2 т. – К.: друк. за постановою вченої ради Центру пам'яткознавства НАН України, 1995.
10. Огієнко І. Українська Церква. Нариси з історії Української Православної Церкви: В 2 т. – К.: «Україна», 1993. – 284 с.
11. Полонська-Василенко Н. Історія України: В 2 т. – Київ: «Либідь», 1993 – Т. 2. (Від сер. ХУІІ ст. до 1923 р.). – Вид. 2. – 606 с.
12. Скворцов В. Гавриил Бонулеско-Бодони митрополит Кишиневский, Екзарх Молдо-Влахийский // Древняя и новая Россия. – СПб., 1879. – Т. 2. – № 7. – С. 178-189.

Підручник

1. Віктор (Коцаба). Історія Православ'я в Україні в новітній час: навчальний посібник. Київ, 2021. 244 с.;
2. Преловська І. М. Історія Української Православної Церкви 1686–2000. Навчальний посібник для студентів богословських навчальних закладів. К., 2010. 444 с.;
3. Українська Православна Церква: віхи історії. Київ, 2021. 200 с.